

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

YTTRANDE
2026-01-22

Ärendenummer
NV-25-052761

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Statskontorets rapport En översyn av förvaltningen av världsarvet Laponia (2025:10) (KN2025/01997)

Sammanfattning

Naturvårdsverket instämmer i merparten av Statskontorets förslag men vill särskilt belysa två frågor. Dels anser Naturvårdsverket att det behövs finansiering för framtagandet av den nya förvaltningsplanen för att säkerställa att den löpande förvaltningen kan fortgå under tiden. Dels ser Naturvårdsverket att framtagandet av den nya förvaltningsplanen måste göras med beaktande av de rekommendationer som Unesco har ålagt Sverige. Yttrandet följer strukturen i Statskontorets rapport och rubriker och rubriknumreringen är desamma som aktuellt förslag har i rapporten.

Naturvårdsverkets ställningstagande och skäl

Naturvårdsverket är positiv till den översyn som genomförts av världsarvet Laponias förvaltning och välkomnar Statskontorets rapport. Förutom världsarvsstatus ingår fyra av Sveriges 31 nationalparker i Laponia. Tillsammans med två naturreservat omfattar det ett av Sveriges största sammanhängande skyddade områden. Förvaltningsmodellen med en ideell förening, Laponiatjuottjudus (i det följande också benämnd ”föreningen”), som förvaltare är unik. Därför är det angeläget att förvaltningen av Laponia blir långsiktigt effektiv, ändamålsenlig, transparent och flexibel nog att möta omvärldens och samhällsutvecklingens varierande utmaningar. Statskontorets rapport ger viktiga åtgärdsförslag för att kunna säkerställa en sådan förvaltning av Laponia.

Generella synpunkter

Naturvårdsverket noterar att Statskontoret anger att de inte har haft möjlighet att analysera om den svenska lagstiftningen uppfyller världsarvskommitténs rekommendationer på skydd eller om lagstiftningen är tillräcklig för att skydda världsarvets kultur- och naturvärden. Naturvårdsverket vill uppmärksamma att Världsarvskommittén, som är det beslutande organet för världsarvskonventionen

i dessa frågor, har antagit Unescos inspektionsrapport¹ och beslutat om att ställa sig bakom rekommendationerna att Sverige ska genomföra nio specifika åtgärder för att säkerställa adekvat skydd av världsarvet Laponia (beslut WHC/25/47.COM/17). Dessa utgör därmed åtaganden för Sverige som statspart till världsarvskonventionen. Om Sverige inte följer dessa rekommendationer kan Laponia komma att föras in på listan över världsarv i fara och på sikt förlora sin världsarvsstatus. Naturvårdsverket vill också uppmärksamma att vissa av Statskontorets förslag inte är i linje med, eller lika långtgående som, Unescos rekommendationer. Vi anser därför att framtagandet av en ny förvaltningsplan för Laponia måste göras i nära samråd med den pågående processen med att ta fram en åtgärdsplan med anledning av Unescos rekommendationer som samordnas av Kulturdepartementet.

1.4.1 Förläng Laponiaförordningen med fem år

Naturvårdsverket instämmer delvis i förslaget. Vi anser att det är bra att förordningen förlängs men konstaterar att fem år är relativt kort tid för att hinna genomföra de åtgärder som Statskontoret föreslår i sin rapport. Däribland att ta fram styrande dokument, så som en förvaltningsplan och skötselplan, som torde vara en förutsättning för den bedömning som regeringen föreslås göra inför att förordningen permanentas.

1.4.2 Ge Laponiatjuottjudus mer långsiktiga planeringsförutsättningar

Naturvårdsverket instämmer delvis i förslaget. Naturvårdsverket anser att Laponiatjuottjudus behöver långsiktiga planeringsförutsättningar. Laponiatjuottjudus årliga totala finansiering erhålls till den största delen via Naturvårdsverkets anslag 1:3 för förvaltning av värdefull natur. Vidare erhålls medel från Länsstyrelsen i Norrbottens län, nedan endast länsstyrelsen, via myndighetens förvaltningsanslag samt från Riksantikvarieämbetet. Utöver detta kan det tillkomma tidsbegränsade projektmedel som söks och erhålls för genomförande av vissa riktade projektsatsningar (i dagsläget från Arvsfonden och Sametinget).

Det finns en utmaning i att anslagen inom anslag 1:3 för skötsel av värdefull natur fluktuerar och sammantaget är för små för att möjliggöra de åtgärder som skulle krävas för att natur-, frilufts- och kulturvärden inom skyddade områden upprätthålls och förbättras. Naturvårdsverket bedömer därför att det bör finnas möjlighet för myndigheten att själva besluta hur anslaget ska fördelas och att en miniminivå för enskilda stöd inte bör regleras i Naturvårdsverkets regleringsbrev.

Naturvårdsverket bedömer att det krävs en starkare långsiktig och stabil finansiering för att förvalta skyddade områden, se Naturvårdsverkets budgetunderlag för 2026–2028. I underlaget hänvisas också till regeringens skrivelse 2024/25:55 som svarar på Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur och som framhåller vikten av stabila anslagsnivåer för att trygga vårt svenska natur- och kulturarv.

1.4.3 Länsstyrelsen behöver formalisera och utöka samverkan med Laponiatjuottjudus

Naturvårdsverket instämmer i förslaget och delar Statskontorets bedömning att nuvarande förvaltningsmodell är sårbar. Tydliga former för regelbunden och

¹ Rapporten avser en internationell inspektion av världsarvet Laponia och Kallakområdet 2024 av Unesco och expertorganen IUCN och ICOMOS.

fördjupad samverkan är nödvändig i det att föreningens och länsstyrelsens respektive ansvarsområden är närliggande och beroende av varandra för att förvaltningen av världsarvet som helhet ska fungera tillfredsställande. Naturvårdsverket delar Statskontorets bedömning om att samverkan med länsstyrelsen skulle ge stordriftsfördelar och ge goda förutsättningar för en effektiv förvaltning genom att bidra med kompetens och stödfunktioner som är nödvändiga för verksamheten. En skriftlig överenskommelse som tydliggör i vilka delar samarbete och samverkan ska ske skulle bidra till en mer robust förvaltning.

Naturvårdsverkets ställningstagande gäller oavsett om Naturvårdsverket fortsatt deltar som medlem och aktiv part i föreningen eller inte. Men om Naturvårdsverket lämnar föreningen, se förslag 1.6.1, och länsstyrelsen blir ensam statlig representant i förvaltningen, förstärks behovet av formalisering och utökad samverkan mellan länsstyrelsen och föreningen än mer.

Naturvårdsverket anser att den skriftliga överenskommelsen tydligt bör beskriva på vilket sätt samarbetet ska formaliseras och utökas och föreslår att det framgår att länsstyrelsen bland annat förväntas att:

1. följa upp att de förvaltningsuppgifter som har överlåtits till föreningen med stöd av Laponiaförordningen utförs på ett ändamålsenligt sätt, och
2. bistå föreningen med vägledning och sakkunskap, exempelvis när det gäller naturvårdsförvaltning samt i juridiska, arbetsmiljömässiga och andra mer organisatoriska frågor.

Detta grundar sig bland annat i att det är länsstyrelsen som, med stöd i Laponiaförordningen, i nuvarande förvaltning har överlåtit förvaltningsuppgifter till Laponiatjuottjudus som länsstyrelsen tidigare var ansvarig för.

1.5.1 Uppdatera förvaltnings- och skötselplan

Naturvårdsverket instämmer i förslaget att förvaltningsplanen, med ingående skötselplaner för de fyra nationalparkerna, behöver revideras och uppdateras.

Naturvårdsverket anser att det är viktigt att förvaltningen, inklusive föreningens styrelse, partsråd och kansli, tilldelas de resurser och den kompetens som sammantaget krävs för att genomföra den uppdatering som behövs av alla i den nu gällande förvaltningsplanens delar. Arbetet kommer bland annat att kräva djupgående kompetens rörande naturvård (områdesskydd och skötsel av skyddad natur), juridik (områdesskydd, fastighetsrätt, samerätt m.m.), världsarvs- och kulturmiljöfrågor samt rennärlings-/renskötselrelaterade frågor. Vidare kommer extern expertis för process- och projektledning sannolikt att behöva upphandlas. Styrgrupp, projektledning, arbetsgrupper och andra styrande samt stödjande funktioner behöver formas. Resurser och personell kapacitet hos nuvarande parter i föreningen samt finansiering för projektets genomförande behöver säkras.

Naturvårdsverket konstaterar också att Unesco ställer mer långgående krav på hur förvaltningsplanen ska se ut än vad som framgår av Statskontorets förslag. Naturvårdsverket rekommenderar att förvaltningsplanen tas fram med Unescos krav i beaktande.

1.5.2 Länsstyrelsen och Naturvårdsverket behöver ta fram indikatorer för att följa upp tillståndet för världsarvets värden

Naturvårdsverket instämmer i förslaget. Indikatorena bör beakta såväl de värden som ligger till grund för världsarvsutpekandet som de värden som ligger till grund för de skyddade områden som ingår i Laponia.

Även Unesco ställer krav på att attribut kopplade till OUV (Outstanding Universal Values) bör definieras. Arbetet med att ta fram indikatorer bör samordnas med arbetet med att ta fram attribut i enlighet med Unescos rekommendationer för Laponia.

1.5.3 Föreningen behöver prioritera naturvårdande åtgärder

Naturvårdsverket instämmer delvis i Statskontorets förslag. Vi instämmer i att föreningen behöver prioritera naturvårdande åtgärder men anser att naturvårdande åtgärder ska betraktas som en del av den löpande förvaltningen och att finansiering av dessa åtgärder ska prioriteras inom ramen för befintligt anslag.

Naturvårdsverket för redan i inledningen av yttrandet fram vikten av tilldelade resurser för att föreningen ska kunna genomföra de åtgärder som Statskontoret föreslår utan att den löpande förvaltningen blir lidande. Statskontoret rekommenderar föreningen att söka externa medel för naturvårdsarbetet, exempelvis via EU-programmet Life. Naturvårdsverket menar att föreningen måste ges långsiktiga och stabila förutsättningar för att bedriva den löpande förvaltningen, inte minst naturvårdande åtgärder. Att söka extern finansiering kan vara lämpligt för riktade, särskilda insatser som kan genomföras utanför den ordinarie löpande förvaltningen.

1.5.4 Föreningen behöver utvärdera föreskrifterna i samråd med Naturvårdsverket

Naturvårdsverket instämmer i förslaget. Föreskrifterna för nationalparker och naturreservat i världsarvsområdet är ett viktigt verktyg för att bevara områdets värden. Det är Naturvårdsverkets ansvar att besluta om föreskrifter för nationalparkerna med stöd i 7 kap. 3 § miljöbalken samt 4 § nationalparksförordningen. Naturvårdsverket har tillsammans med föreningens kansli nyligen gjort bedömningen att det inte finns några akuta revideringsbehov. Mot bakgrund av detta samt förvaltningens begränsade resurser anser Naturvårdsverket dock att en utvärdering av föreskrifter för nationalparker och naturreservat bör ha lägre prioritet än andra åtgärder som föreslås av Statskontoret.

1.6.1 Bevilja Naturvårdsverkets hemställan att lämna föreningen

Naturvårdsverket instämmer i förslaget. Se även vad Naturvårdsverket anför angående länsstyrelsens roll under avsnitt 1.4.3.

Som Statskontoret har uppmärksammat så finner Naturvårdsverket det svårt att utöva sin styrande och normerande roll inom förvaltningen av skyddade områden när vi samtidigt är medlem i föreningen och delaktig i besluten om hur förvaltningen av Laponia ska gå till i sak.

Naturvårdsverket anser också att länsstyrelsen utifrån sin regionala statliga myndighetsroll, och med sin regionala kunskap om Laponia, har bättre förutsättningar till ett aktivt deltagande i den löpande verksamheten än vad Naturvårdsverket har haft. Vi anser också att länsstyrelsen behöver ha två ledamöter i styrelsen, inte minst för att kunna bidra med relevant kompetens inom den bredd av sakområden som länsstyrelsen ansvarar för i egenskap av

statens regionala representant i förvaltningen. Om Naturvårdsverket beviljas att lämna föreningen blir detta behov än tydligare.

1.6.2 Förtydliga uppföljningen från Länsstyrelsen i Norrbottens län

Naturvårdsverket instämmer i förslaget. Länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för att förvalta världsarvet och ansvarar därmed för att förvaltningen går rätt till. Det yttersta ansvaret för förvaltningen vilar på regeringen. För att kunna ta det ansvaret behöver både länsstyrelsen och regeringen ett underlag som visar om föreningen fullgör sitt uppdrag eller inte. Den redovisning som i dagsläget görs ger inte den inblick i Laponiatjuottjudus verksamhet som behövs. I syfte att förbättra möjligheterna till förtydligad uppföljning föreslår Naturvårdsverket att en tydligare styrning av länsstyrelsens åtaganden i förvaltningen ges, exempelvis genom nya och mer preciserade skrivningar i myndighetens regleringsbrev, se även vad som anförs under avsnitt 1.4.3.

1.6.3 Ta bort möjligheten att delegera rovdjursinventeringen

Naturvårdsverket instämmer i förslaget. Rovdjursinventeringen utgör en myndighetsutövande uppgift som länsstyrelsen inte får överlåta på föreningen enligt 4 § Laponiaförordningen. Förslaget bidrar till att tydliggöra uppgiftsfördelningen mellan länsstyrelsen och Laponiatjuottjudus och innebär också att föreningens roll blir tydligare.

1.6.5 Återinför introduktionsutbildning för att tydliggöra ledamöternas roller och ansvar i föreningen

Naturvårdsverket instämmer i förslaget. Merparten av föreningens medel fördelas från staten och tidigare statliga förvaltningsuppgifter har överlåtits till föreningen från staten. Det kan av den anledningen finnas skäl att i en regelbundet återkommande introduktionsutbildning ta avstamp i statstjänstemannarollen och hur man ska förhålla sig till denna inom offentlig förvaltning, även om myndighetsutövning inte ingår i föreningens förvaltningsuppdrag.

Utbildningen bör vara noggrant anpassad till föreningens speciella förhållanden och uppdrag. Naturvårdsverket anser att det är viktigt att alla som deltar i förvaltningen fullt ut förstår vad uppdraget och de olika rollerna innebär.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Johan Kuylenstierna efter föredragning av avdelningschefen Marie Uhrwing.

Vid den slutliga handläggningen har i övrigt deltagit enhetschefen Kerstin Åstrand, miljöjuristen Nils Hallberg och handläggarna Inkeri Ahonen, Gisela Norberg och Jennica Broman.

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför nammunderskrifter.

För Naturvårdsverket

Johan Kuylenstierna

Marie Uhrwing

Kopia till:
kn.nm@regeringskansliet.se